

Erzsébet királyné szegedi szobra

A vármúzeum udvarán hatalmas fa árnyékában húzódik meg csöndesen Erzsébet királyné márványszobra. A bajor származású Erzsébetnek – I. Ferenc József császár és király hitvesének – meggyilkolása, 1898 után valóságos kultusza alakult ki Magyarországon. 1902-ben óriási hírveréssel és költséggel országos pályázatot hirdettek a királyné budai emlékének megalkotására. Ma már művészettörténeti kuriózum az Erzsébet-szoborpályázat látványos kudarca. A lelkesedés hulláma az ország több nagyvárosába is eljutott. Szeged az első között csatlakozott a királyné emléket megörökítő városok táborához, aki 1857. május 24-25-én járt itt.

A Szegedi Képzőművészeti Egyesületben Erdélyi Béla elnök terjesztette elő 1901. február 16-án a szoborállítás ötletét. Egyszerű mellszobrot javasolt, az anyagiakat közadakozásból kívánták fedezni. Szegedi Híradó szervezte a gyűjtést, elsőként a város honleányai csatlakoztak a fölhíváshoz, *Back Bernát* és a városi tanács is nagyobb összeggel segítette az emlékszobor ügyét. A következő évben már annyit gyarapodott a tőke, hogy megalakulhatott a szoborbizottság, elnöke Erdélyi Béla lett. Tárgyaltak *iff. Vastagh Györggyel, Telcs Edével és Ligeti Miklóssal* is. Közben a szegedi nőegylet javasolta, hogy egész alakos szoborral örökítsék meg a magyarbarát királyné emléket. Ligeti Miklósról esett a választás, és ő a királynét *ülve ábrázoló szobor mintáját* 1903 júniusában mutatta be a szegedieknek és az Országos Képzőművészeti Tanács bíráló bizottságának. A bizottság „igaz műalkotásnak” minősítette a mintát, „amely a felséges asszonyt márványpadon ülve ábrázolná, amint a körülötte fölfutó virágok között elmereng és kezében nyitott könyvet tart”.

1905 áprilisában már készen volt a szobor eredeti léptékű modellje. *Kitörő lelkesedéssel fogadták a szegediek, és irigykedtek a pestiek.* A Pesti Hírlap tudósításából idézünk: „ennél gyönyörűbb szoboralakot még ez ideig nem mintáztott magyar szobrász. Amennyi előkelő finomság, szűziesség és mélyen érző lélek csak beleönthető egy agyagból gyúrt alkotásba, azt együtt látjuk Ligeti Miklós Erzsébet királyné szobrán, sírhat a szívünk, hogy nincs itt Budapesten. Fokozni fogja e szobormű szépségét, hogy fehér márványból fogják kifaragni.”

Két évvel később, 1907. szeptember 29-én végre elérkezett az avatás várva várt napja. Akkoriban megadták a módját a szoboravatásnak. Ime a látvány és az avatás krónikája: „A szobor talapzatára helyezve a színház épületének telyében a Stefánián állt, kék-fehér és nemzetiszínű lepel borította, körülöttel tíz kék-fehér oszlop, zöld lombfűzésekkel és zászlókkal díszítve. Középen bordó plüssel borított királyi sátor állt, József főherceg és kísérete számára. A szobor közvetlen közelében is két kék-fehérré színezett sudár fenyőoszlop szökött a magasba, derekuk táján a magyar címerrel, hegyükben zöld koszorú alatt a magyar zászló lengett. Az egész Stefániát lezárták, belépni csak meghívottaknak lehetett különböző színű belépőkkel.”

Előző este a katonai zenekar dísz-takarodót fújt, majd másnap a délelőtt a császári család képviselőiben érkezett József főherceg fogadásával telt. Szín pompás látványt nyújtott az avatásra gyülekezők helyszínre érkezése is. Pontban fél tizenkettőkor fölcsendült a szegedi dalárda tagjainak ajkán a Himnusz, majd a szoborbizottság elnöke mondott szónoklatot, s fölkerítte József főherceget az emlékmű fölavatására. Rövid, pár mondatos szónoklatot tartott, majd a körben elhelyezett oszlopokon csigarendszer segítségével föllibbentek a leplek, s zászlókként a magasba szálltak, elővillant a valóban remekbe sikeredett hófehér márványszobor. Eközben fehér

Tartalmas összeállítást olvashattak a Délmagyarország olvasói Erzsébet királyné szegedi kapcsolatairól. Hábermann Gusztáv írásából értesülhettek az olvasók a királyné szobrának hányatott sorsáról is. Ez az írás azért született, hogy a szobor történetének bővebb megismertetése mellett jó hírt is közreadjon. Végre konkrét tervek vannak készülöben az Erzsébet-szobor újbóli köztéri elhelyezését illetően. A városi magisztrátus december 9-én többek között a királyné szobrának sorsáról is véleményt formál. A Bauplan építésziroda két vezető építésze, Novák István és Mező Mihály tanulmánytervet készített a szobor újbóli felállítására. Vagy a Stefánián kapna helyet, a vármaradvány közelében és a Tiszára tekintve, vagy szellemes és talán kivételes látványt ígérő megoldással a múzeum előtti medence közepén a közművelődési palotára tájolva. Ime a híresen szép carrarai márványból vésett szobor története.

ruhás lányok virágosót szórtak Erzsébet márvány lábai elé, majd Lázár György polgármester átvette a város nevében az emlékművet. Koszorúzás következett, a főherceg a szobrászművész társaságában körbejárta az emlékművet, elismerően bólintott, végül fölcsendült a Szózat, és véget ért a színpompás ünnep. A lelkesültséget illusztrálja Kisteleki Ede ez alkalomra írt versének részlete:

„A ki évek során, fekete mély gyászban kerested a napfényt, árnyak elől futva, Fehérbe öltözve, ott a más világban, Hű magyarjaid közt megjelentél újra. Zöld lomboknak hűvös homálya magabazár, S trónusra ültetünk a szabad ég alatt, S fölébed borítjuk rajongásunk szárnyát, Védő mennyezetnek, mely égnél magasabb...”

Amilyen zajos külsőségekkel történt az avatás, olyan csöndes lírával, természetes szépséggel lett fölruházva Ligeti vésője nyomán a szobor. Kevés külsőséggel jellemzi ezt az akaratán kívül történelmi jelentőségűvé lett királynét. Mentés az emlékmű mindattól a teátralizációtól, amely romantikus bőbeszédűséggel rakódott rá szinte minden korabeli emlékműre. Finom míveség, arisztokratikus nyugalom, merengő, kissé zárkózott

kedély, természetes szépség jellemzi a szobrot. Nem eszményítette földöntúli lényé, nem hódolt túlbuzgón az európai híru szépség kultuszának, csak a lényegeset mutatja meg, „tartását, méltóságát, finom eleganciáját a maradi szellemű uralkodóház emancipálódni akaró, modern asszonyát.”

Erzsébet merengve ül, fejét kissé előrebiccenti, tiszta, nemes homlokát hármás hajfonat koronázza, fölötté a királyi jelvény csillogó díszekkel. Keze ölében nyugszik, legyezővel matat. Egy darabka boldog békeidőt őrzött meg a szobor, amikor még „minden nagyon szép és minden nagyon jó” volt. A márvány finom művű csipkézett részletei erről mesélnek. Korabeli méltatója így jellemezte: „A királyné szobra lelkének szarkofágja.”

Bő négy évtizedig a híd felé tekintett. A Lenin–Sztálin-emlékmű elhelyezése ürügyén az egykori Stefánia valamennyi szoborművét elmozdították helyéről. Erzsébet emlékműve évekig a városháza udvarán várt sorsa jobbra fordulására. Végül a 60-as évek elején a rendbe hozott vármaradvány udvarára került, ma is ott látható. Elhelyezése nagyon rossz, alig látható, sokan nem is tudják, hogy ott van. Várható tehát, hogy a jövő évben rendeződik a királyné szobrának sorsa és 85 évvel felállítás után újra eredeti pompájában szemlélhetik a szegediek talán legszebb köztéri szobrukat.

TÓTH ATTILA

BAKA ISTVÁN

Az Apokalipszis szakácskönyvéből

Megyünk az olvadás jegyverzájában,
mint harctérre vezényelt katonák,
magába harapó zsíroskenyéren –
hóolvadásos rétkarjón át.

Az égre kászó alkony-nyelv ledér
ízlelőbimbóin a dér
porcukrát, délután ködteffelét
átjárja szurdik-ínyfalból a vér

szivárgó, édes nedve. Homorún
borul fölénk, mint szájpaddás, a menny?
begyulladt boltozat, nyálgleccserek, –
nazális szél szipákol odafenn

Az Isten téli szájában megyünk,
nyúlós latyakban, körbe-körbe, és
fogyunk – kenyér-szalonna katonák –,
menetelésünk: veszteglő veszés.

De csak megyünk előre, körbe, bátran
– világ-kígyónk farkába harapott –,
megyünk, megyünk, egy óriási szájban
lágyan forogva – ínycsalatok;

amíg fogy egyre, elfogy már alólunk
a föld, a kő s a benne rejtőző
érc s kőolaj – a hús, a zsír, a só: mind,
miből a Semmi lakomája fő.

VADKERTI LÁSZLÓ VERSEI

Ébredés

Dermedt szárnyak az utca jegén
tétova léptek a légben
csillogó csontok a tó fenekén
felderengsz hajnali fényben

A város

megfoghatatlan
könnyű ragyogás...

Titok

Árnyék virraszt, mintha élne
száz bogár a messzeségben
várok most is
a pillanat már
ha elmúlt is
mégse késő
száz bogár ott lenn a mélyben
árnyék virraszt, mintha élne...

Patak köve

Kőpatakban
patak köve
hullámpatakban
patakhullám
kőtítokban
titok köve
felbukkan
s a mélybe száll

Elöttem ködök

Most jöttem és máris elmegyek
előttem ködök
mögöttem fellegek

Elöttem ködök
mögöttem fellegek
ma jöttem s holnap elmegyek

Elöttem ködök, mögöttem fellegek
mintha ismernélek: rémest és édeset
ma jöttem s máris elmegyek
„mint aki a sínek közé esett”
voltál és nem voltál sose
„mert messze mese lett”

MAGAZINUNKBAN BUDAI GYÖRGY METSZETEI